

Verslo plėtra ES: kaip sėkmingai pasinaudoti vidaus rinkos galimybėmis?

Šiandien vis dažniau išgirstame apie Lietuvos verslininkus, sėkmingai steigiančius ar plečiančius verslą į kitas Europos Sąjungos šalis. Laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas ES vidaus rinkos teritorijoje palengvina plėtrą. Tačiau akivaizdu, kad tai – nelengvas procesas, reikalaujantis investicijų, atidžios rinkos analizės ir gero užsienio valstybės verslo teisinio reglamentavimo išmanymo. Kaip Lietuvos verslininkams sekasi ES šalyse plėsti įmonių veiklą? Kurios ES valstybės laikomos palankiausiomis pradedant ar plečiant ūkinę veiklą?

Lietuvos verslas ES

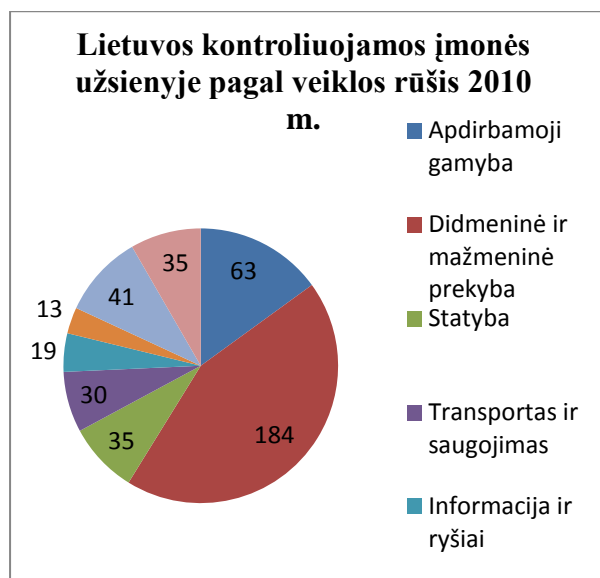
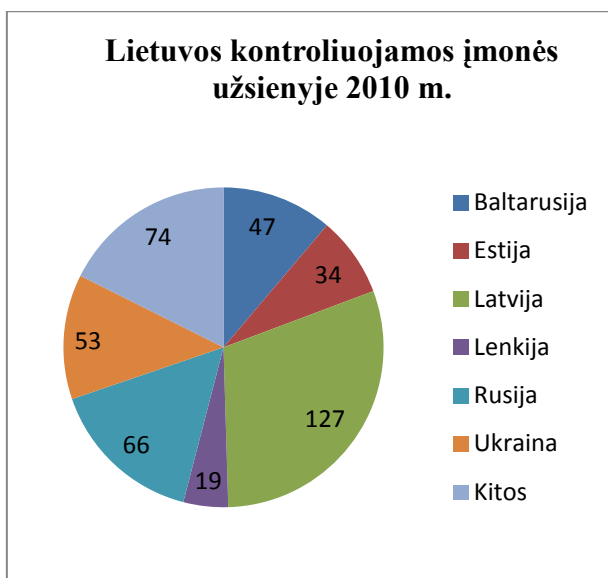
Ar Lietuvos verslas aktyviai siekia veiklą plėsti ES teritorijoje? Ar verslininkai imasi įmonių steigimo ar individualios veiklos kitoje valstybėje narėje? Europos verslo ir inovacijų tinklo Vilniaus biuro vedėja Irena Jasiukevičiūtė pastebi kasmet augantį Lietuvos įmonių susidomėjimą verslo plėtos užsienyje galimybėmis: įmonės ieško partnerių bei informacijos apie kitose ES valstybėse narėse galiojančią verslo reguliacinę aplinką. Pastebimas susidomėjimas verslo plėtos galimybėmis Skandinavijoje, ypač medienos bei statybų sektoriuje ar prekyboje (ypač ekologiškų produktų).

UAB “Traidenis“, užsiimanti gamyba jau daugiau nei 15 metų, yra viena iš sparčiausiai užsienyje besiplečiančių įmonių. Verslas plečiamas ne tik Europos Sąjungoje, bet ir Rusijoje, Baltarusijoje, Moldovoje. “Traidenio“ atstovės teigimu, siekiant įsitvirtinti užsienio šalyse svarbiausia rasti tinkamą partnerį. Kaip rodo įmonės patirtis, tinkamas partneris labai prisideda prie įmonės plėtos – surenka reikiamą informaciją dėl mokesčių, įgaliojimų, leidimų, su šalies institucijomis sprendžia iškilusias administracines problemas. Prie sėkmingos įmonės veiklos plėtos užsienyje prisideda ir ES teikiama parama – gautas lėšas įmonė aktyviai naudoja naujų technologijų diegimui, plėtos į naujas rinkas skatinimui. Štai Jungtinės Karalystės verslo aplinka vertinama itin teigiamai. Tokios nuomonės laikosi ir neoficialiai „tortų karalienėmis“ Londono lietuvių tituluojamos Vaida Gečienė bei Zita Bagdonienė. Verslininkės prieš 7 metus vienos pirmųjų atidarė lietuvišką kepyklą užsienio valstybėje. „Anglija – puiki šalis bet kokiam verslui: tavęs neapkrauna mokesčiais ir leidžia bandyti, rizikuoti“ – pabrėžė verslininkės. Nors verslo pradžia buvo lėtoka, šiandien moterys daug investuoja į verslo plėtrą bei ateityje tikisi atidaryti arbatinę.¹ Šie du pavyzdžiai rodo, kad Lietuvos verslininkai galimybių mato ne tik vietos rinkoje, bet ir kitose šalyse.

Tiesa, žvelgiant į bendrą Lietuvos įmonių statistiką matyti, kad verslas daugiausia orientuojasi į kaimynines ES šalis ar Rytų Europos šalis, pavyzdžiui, Baltarusiją ar Rusiją. 2010 m. užsienyje veikė 420 Lietuvos kontroliuojamų įmonių, kurios uždirbo 8,41 mlrd. litų pajamų. Palyginti su 2008 m. duomenimis, visų užsienio šalyse veikiančių įmonių skaičius sumažėjo beveik penktadaliu, tačiau pajamos sumažėjo tik 2%. Didžiausia apyvarta buvo pasiekta Latvijoje, Estijoje ir Rusijoje. Kita verslininkams patraukli valstybė, kurioje vis intensyviau ieškoma partnerių – Jungtinė

¹ <http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/tortu-karalienemis-tituluojamu-lietuviu-verslas-londone.d?id=50968871>

Karalystė. Populiariausia veiklos sritis, kuria užsiėmė daugiausiai įmonių (184) – didmeninė ir mažmeninė prekyba.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento 2010 m. duomenys

Verslui palankiausias ir nepalankiausias ES valstybės narės

Naujausiais Pasaulio banko duomenimis², palankiausia ES valstybe pradėti verslą laikoma **Airija** (pasaulio mastu jai tenka 10-oji vieta). Vertinant palankumą verslo steigimui atsižvelgiama į procedūrų skaičių, trukmę, kainą bei minimalaus kapitalo reikalavimus. Jungtinėje Karalystėje geriausios sąlygos verslininkams imant paskolą verslo pradžiai. Skandinavijos šalys taip pat laikomos patraukliomis – štai Švedija ir Norvegija yra vienos iš pirmaujančių pagal nuosavybės įregistravimo patogumą (verslininkams reikia atlikti tik vieną procedūrą).

Rytų – Vidurio Europos šalys nuo „senujų“ valstybių narių šie tiek atsilieka, tačiau sparčiai žengia pirmyn. 2012 m. duomenimis būtent Latvija nuo 2005 m. padarė didžiausią pažangą pasaulio mastu tobulindama savo įstatymus. Lietuvos pastangos tobulinti verslui palankią aplinką taip pat įvertintos teigiamai – ES kontekste šalis pirmauja pagal nuosavybės registracijos procedūrų patogumą. Pagal palankumo verslui indeksą Lietuvai šiuo metu skiriama 27 vieta, o tai – aukštas įvertinimas.

1. Lentelė. Verslui palankiausias ES valstybės narės

Rodiklis	Palankiausia ES valstybė	Vieta pasaulyje
Verslo steigimo procedūros	Airija	10
Leidimų statyboms išdavimas	Danija	8
Nuosavybės registracija	Lietuva	5
Paskolos gavimas	Jungtinė Karalystė	1

² Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium Enterprises“, 2012

Investuotojų apsauga	Airija	6
Mokesčių mokėjimo procedūrų patogumas	Airija	6
Komercinių ginčų sprendimas	Liuksemburgas	1
Nemokumo problemų sprendimas	Suomija	5

Šaltinis: Pasaulio banko ataskaita „Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium Enterprises“, 2012

Naudingos informacijos apie ES valstybių narių konkurencingumą galima rasti 2012 m. Pasaulio ekonomikos forumo ataskaitoje.³ Čia valstybės narės vertinamos ne tik pagal verslui palankų teisinį reguliavimą, bet ir kiek bendresnius rodiklius - socialinės aplinkos, verslumo kultūros. Remiantis 2012 m. duomenimis, ES pirmauja Švedija. Ji užtikrina palankią įmonėms aplinką, pasižymi išvystyta verslumo kultūra, sukuria palankias sąlygas verslo finansavimui, skatina verslo ir mokslo bendradarbiavimą bei inovacijų įgyvendinimą. Po Švedijos seka Suomija, Danija, Nyderlandai bei Vokietija, taip pat siūlančios patrauklias ekonomines sąlygas.

Kurios ES valstybės mažiau palankios verslo pradžiai ir plėtrai? Remiantis naujausiais *Doing Business* apžvalgos duomenimis, ES sunkiausia verslą pradėti Graikijoje (146 vieta pasaulyje), Čekijoje (140 vieta pasaulyje), Ispanijoje (136 vieta pasaulyje) ir Austrijoje (134 vieta). Siekiant pradėti verslą Graikijoje viso reikia atlikti 11 procedūrų, o įmonės įregistravimas užtrunka apie 11 dienų. Vien procedūrų kaina yra apie 4000 eurų. Austrijoje sukurti įmonei pakanka įgyvendinti 8 žingsnius, tačiau visa tai užtruks apie 25 dienas. Be to, nors procedūrų kaštai yra net kelis kartus mažesni, vis gi reikalaujama turėti bent 17 500 eurų įmonės banko sąskaitoje. Gauti paskolą verslui sunkiausia yra Maltoje (176 vieta). Šalyje pasigendama laisvai prieinamos informacijos apie paskolų sąlygas, o šią sritį reguliuojantys įstatymai nėra pakankamai efektyvūs. Kiek geresnė padėtis yra Slovėnijoje ar Portugalijoje (šalys dalinasi 104 vieta). Informacijos sklaida šiose valstybėse yra žymiai geresnė, paskolų teikimas yra tvirčiau reglamentuotas, o įstatymai yra lankstesni.

Kai kurios Vidurio ir Rytų Europos šalys, ypač Slovakija, Vengrija ir Bulgarija, sulaukia priekaištų dėl užsienio prekeivių diskriminacijos taikant sutarčių teisės priemones.⁴ Nors, atsižvelgiant į bendrą verslo reguliacinę aplinką, Vidurio ir Rytų Europos šalys vertinamos palankiai.

2. Lentelė. Verslui mažiau palankios ES valstybės narės

Rodiklis	Mažiausiai palanki ES valstybė	Vieta pasaulyje
Verslo steigimo procedūros	Graikija	146
Leidimų statyboms išdavimas	Malta/ Lenkija	167/ 161
Nuosavybės registracija	Belgija	176
Paskolos gavimas	Malta	176
Investuotojų apsauga	Liuksemburgas, Vengrija	128

³ The Europe2020 Competitiveness report: Building a More Competitive Europe, 2012 edition

⁴ Renata Juszkievicz. *Open forum – 20 years of the single market: EuroCommerce congratulates Commission on this milestone but a lot remains to be done.* 2012

Mokesčių mokėjimo procedūrų patogumas	Rumunija	136
Komercinių ginčų sprendimas	Italija	160
Nemokumo problemų sprendimas	Rumunija	102

Šaltinis: Pasaulio banko ataskaita „Doing Business 2013: Smarter Regulations for Small and Medium Enterprises“, 2012

Kaip pasiekti, kad ES vidaus rinkoje verslininkams būtų užtikrinamos kuo palankesnės sąlygos imtis verslo už savo valstybės narės ribų? Svarbus tiek pačių verslininkų, tiek valdžios institucijų, tiek ES vaidmuo. Ypač naudinga dalintis sėkminga ir mažiau sėkminga praktine patirtimi – žinant, kas verslininkams sukelia daugiausia sunkumų, galima imtis priemonių jas įveikti. Tačiau, kaip teigia Europos verslo ir inovacijų tinklo Vilniuje atstovė Irena Jasiukevičiūtė, Lietuvos verslininkai verslo plėtros ES klausimais savo patirtimi dalintis ne visuomet linkę. Gali būti, kad su didesnėmis kliūtimis nesusiduriama. Kita vertus, galbūt trūksta patogių keitimosi gerąja patirtimi erdvių.

Atsižvelgdama į ES valstybių skirtumus, Europos Komisija siekia kaip įmanoma užtikrinti vienodas sąlygas ketinantiems pradėti ar plėsti verslą už savo valstybės ribų. Kaip numatyta 2009 m. Paslaugų direktyvoje⁵, valstybėse jau veikia „vieno langelio“ principu paremti kontaktiniai centrai, kuriuose verslininkai gali rasti visą reikalingą informaciją apie verslo steigimą ir vykdymą bei elektroniniu būdu atlikti reikalingas procedūras. ES įsteigė nemažai pagalbos tinklų, padedančių spręsti vidaus rinkoje verslininkams kylančias problemas. Vienas iš geriausių pavyzdžių – problemų sprendimo tinklas SOLVIT, padedantis spręsti tarp verslininkų ir kitų valstybių narių valdžios institucijų kylančius nesutarimus.

Praktiniai patarimai planuojantiems imtis verslo kitose ES šalyse

Europos verslo ir inovacijų tinklas verslą ES plėsti siekiančioms įmonėms pataria laikytis nuoseklaus planavimo. Pirmiausia siūloma parengti verslo planą, įvardyti galimus konkurentus, vartotojų tipą bei paruošti marketingo strategiją. Antra, svarbu pakankamai laiko skirti būsimos rinkos tyrimui: apsilankyti šalyje, kurioje norima plėsti verslą, susipažinti su vietos vartojimo kultūra bei papročiais. Ne mažiau svarbu apsvarstyti įmonės vietą nustatant atstumus iki tiekėjų, vartotojų ir veiklai reikalingos infrastruktūros. Reikia įvertinti turimus finansinius išteklius ir galimybes skolintis, apsvarstyti verslo pavadinimą, įmonės teisinį statusą, įsigyti reikalingas licencijas. Įvertinant būsimas išlaidas, svarbu tinkamai pasiruošti įmonės registracijos procedūrai ir susipažinti su mokesčių tvarka. Galiausiai, būtina nuspręsti dėl įdarbinimo procedūrų ir atsižvelgti į įdarbinimo teisinę bazę.

Verslas ne visuomet linkęs įvardinti sunkumus, su kuriais susiduria ES vidaus rinkoje. Todėl labai svarbu užtikrinti kuo palankesnes bendradarbiavimo su valstybių narių ir pačios ES institucijomis sąlygas. Tik keičiantis informacija, dalijantis patirtimi, išgirstant verslo ir vartotojų lūkesčius bei glaudžiai bendradarbiaujant vidaus rinka sėkmingai veiks ir padės išbristi iš ekonominės krizės.

⁵ Paslaugų direktyva 2006/123/EB <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:376:0036:0068:LT:PDF>